

De stad

De stad heeft een merkwaardige ontwikkeling doorgemaakt. Sinds de jaren zestig en de toenemende verspreiding van de auto stond er geen rem meer op de mobiliteit. Voor de stad luidde dit een periode van transformatie in: de stad als woon-, werk- en ontspanningscentrum bij uitstek veranderde door de vlucht uit de stedelijke centra en de verloedering die hier het gevolg van was in een financieel afhankelijk gebied. Deze eerste periode van transformatie ten gevolge van de vlucht uit de steden is nog maar nauwelijks achter de rug, of de stad is alweer onderhevig aan een nieuwe trend: er is vandaag sprake van een terugkeer naar de stad... De stad is weer 'in'. Niet te snel juichen, meent Sven Gatz. Hij deelt wel het optimisme over de grote steden, maar beseft dat de vlucht uit de steden nog steeds niet

voorbij is; hij weet dat de terugkeer naar de stad positief kan zijn, maar niet in elke vorm; hij is niet blind en ziet ook wel dat je een stabiel nieuw stadsweefsel niet bouwt op een gevoel, een hype.

Sven Gatz De grootsteden hebben altijd wel hun minder fraaie kanten gehad. Ook honderd jaar geleden waren ze een toevluchtsoord voor al wie op zoek was naar anonimiteit. Maar de vlucht uit de stad heeft vooral de financiële slagkracht van de grote steden ondermijnd. De stad heeft haar rol verloren, en heeft geen nieuwe rol gevonden. Je hoeft maar te kijken naar tabellen van het gemiddelde inkomen per inwoner van amper dertig jaar terug. De hoogste cijfers vond je terug in de steden, waar het gemiddelde inkomen ver boven dat van de bewoners van de omliggende gebieden lag, en zeker boven van dat van de plattelandsbewoners. Enkele decennia later is het plaatje volledig veranderd. De opkomst van de auto – de popularisering ervan – heeft vanaf de jaren zestig, zeventig een nieuwe levensstijl doen ontstaan, eigenlijk een volledig nieuwe mentaliteit. Om in de stad te werken hoefden we niet meer in de stad te wonen, we pendelden er steeds gemakkelijker elke morgen met de auto – eventueel de trein – naartoe. De Vlaming ging wat verder in het groen wonen. De auto, de onbeperkte mobiliteit, dat was vooruitgang. Om de auto's in de stad te krijgen, waren er vervolgens steeds grotere invalswegen nodig. De door de reeds uitgeweken, rijkere inwoners verlaten wijken vielen ten prooi aan de kaalslag. Op de uittocht van steeds meer welgestelde stedelingen volgde dus de verloedering. Hun plaats werd vaak ingenomen door immigranten. Ook de grote invalswegen raakten oververzadigd. De vooruitgang die de auto meebracht bleek ook haar grenzen te kennen. De verloedering en – laten we een kat een kat noemen – de aanwezigheid van veel immigranten, maakte de stad voor heel wat mensen nog onaantrekkelijker, niet alleen om er te wonen, maar zelfs om er te werken, te winkelen of naar de bioscoop te gaan.

Het gaat om een mentaliteitsomslag. De gemiddelde Vlaming kijkt niet langer op naar de stad, hij wantrouwt de stad. Bedrijven kiezen voor grote bedrijfsterreinen buiten de stad, de Vlaming winkelt nu liever in grote shopping centra aan de rand van de stad – of aan eender welke grote invalsweg. Voor de bioscoop is het niet anders. Je auto staat veilig geparkeerd op een groot parkeerterrein waar steeds plaats is en vooral geen vandalisme. Waarom nog alle ongemakken van de stad trotseren, als alles wat ons hartje begeert buiten de stad beschikbaar is? Alle merkklédij, de laatste nieuwe trends, exclusieve boetiekjes, je vindt het vandaag even gemakkelijk buiten de stad als in de stad. Logisch trouwens, het kapitaal is vandaag veelal buiten de stad.

Je kan natuurlijk zeggen, dat is nu eenmaal the way it goes. Als mensen liever buiten de stad wonen, waarom zouden we hen daar dan van weerhouden? Zo eenvoudig is het natuurlijk niet. In de samenleving betaalt iedereen samen de prijs voor de gemaakte keuzes, en die zijn nooit neutraal. Zowel de tastbare prijs als de maatschappelijke prijs trouwens. De nieuwe mentaliteit heeft uiteraard gevolgen ge-

De gemiddelde Vlaming kijkt niet langer op naar de stad, hij wantrouwt de stad.

had voor de ruimtelijke ordening in het algemeen. De uitgeweken stedelingen zijn ook niet in de oude dorpskernen buiten de stad gaan wonen, maar overal waar ze maar konden. De hele samenleving betaalt vandaag de prijs voor de infrastructuur, de autowegen, het openbaar vervoer tot in de verste uithoeken, de prijs van de vervuiling, de prijs voor alle openbare voorzieningen – administratie, gezondheidszorg, veiligheid, afvalverwerking, watervoorziening, rioleringen, elektriciteit, kabeldistributie, ziekenhuizen, scholen... som maar op – in minder dichtbevolkte gebieden. De kosten van al deze voorzieningen liggen proportioneel veel hoger dan in de stad. Maar gedane zaken nemen geen keer. Veel prangender is de vraag: wat kunnen we doen

voor de achtergebleven steden? Dat is wat ik bedoelde met de maatschappelijke prijs. De steden vallen ten prooi aan armoede en verloedering, en aan rechts-extremisme, dat beetje bij beetje uitwaaiert over heel Vlaanderen. Dit laatste maakt alvast duidelijk dat het thema ‘stad’ niet alleen de stedelingen aangaat.

Tegenover deze grauwe visie, staan ook talloze tekenen van heropleving van de steden. Er is een soort nieuw stedelijk elan te bespeuren. ‘Meer welvaart dankzij homo’s en bohémiens’ kopte een krant. Een Amerikaanse onderzoeker stelde vast dat de ‘creatieve klasse’ garant staat voor de economische groei van een land. Zij zorgt voor de technologische vooruitgang waaruit nieuwe industrieën voortvloeien. Maar de creatieve klasse is kieskeurig. Zij kiest voor de stad, voor een verdraagzame omgeving die open staat voor nieuwe excentrieke en vreemde ideeën. De stad is de biotoop van de bobo’s, een sociale klasse die zowel gehecht is aan de gevestigde kapitalistische logica (het bourgeois-element), als er tegen ten strijde trekt (het bohémien-element); welgesteld en materialistisch enerzijds, anticonformistisch en idealistisch anderzijds; verslaafd aan de consumptiologica en bewust consumerend tegelijkertijd, een vat vol tegenstellingen. Het vrijgevochtene uit de rebelse jaren zestig heeft zich in hen verzoend met het kapitalisme.

Tot zover de wat overtrokken theorie. We merken in de praktijk dat heel wat jongeren inderdaad de weg naar de stad vinden. Dat er een ‘trendy’ leven bloeit in de centra van grote steden: nieuwe winkels, nieuwe cafés, renovatie van oude gebouwen om er woningen van te maken... deze nieuwe stedelingen kiezen bewust voor de stad. Zij houden van het typische stadsleven, de drukte, de concentratie van voorzieningen, het culturele aanbod, het uitgaansleven... Het belangrijkste kenmerk van deze nieuwe stedelingen is echter dat ze ook anders aankijken tegen de ‘tekortkomingen’ van de stad. Met tekortkomingen bedoelen we de redenen waarom heel wat stedelin-

gen de stad ontvluchten. De nieuwe stedelingen kicken niet op dat groene tuintje en ze hebben vooral geen negatief vooroordeel tegenover de multiculturaliteit van de stad.

De vlucht uit de stad zorgde ervoor dat de tegenstelling 'rijke stad versus arme randgebieden' moest plaatsmaken voor 'arme stad versus rijk platteland'. Het nieuwe stedelijk elan zou het evenwicht enigszins kunnen herstellen. Maar er groeit mogelijk ook een nieuwe tegenstelling: steden die de multiculturaliteit aanvaarden versus de randgebieden en het platteland, waar men zich bewust of onbewust afschermt van de multiculturaliteit. De context waarbinnen we over een stedenbeleid moeten nadenken is in ieder geval grondig veranderd, beseft Sven Gatz. Het gaat over zoveel meer dan een aantal achtergestelde wijken.

Sven Gatz Multiculturaliteit is zo'n duur woord. Ik vrees dat bepaalde politici en politicologen er een ideologie van gemaakt hebben. Door een soort onvoorwaardelijke steun aan hun nieuwe ideologie te eisen, verhogen ze voor veel mensen de drempel om er spontaan mee om te gaan. Terwijl voor mij, en ik denk in de praktijk voor heel wat inwoners van de steden, multiculturaliteit niet meer is dan een gegeven. Noem me maar een koele minnaar van de multiculturaliteit. Het positieve aan het nieuwe stedelijk elan

Multiculturaliteit is zo'n duur woord.

is inderdaad dat de nieuwkomers geen negatieve vooroordelen hebben tegenover de vele immigranten en andere culturen die zich in de steden vermengen. Ze vestigen zich ook redelijk gemakkelijk in traditionele migrantenwijken, waaruit enkele decennia geleden juist alle blanken wegvluchtten. Ze doen dit niet in de eerste plaats uit enthousiasme voor het multiculturele karakter van zo'n wijk, maar omdat de huizenprijzen er lager zijn. Ze dragen bij tot een nieuwe vermenging van bevolkingsgroepen in de oude 'getto's'. We merken dit in Antwerpen aan het Zuid of in Borgerhout, Brussel aan de kanaalzone, het stadscentrum,

maar ook in alle zogenaamde negentiende-eeuwse gemeenten van de eerste kroon (Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis, Etterbeek en in Gent (kanaalzone Dampoort).

Deze trend staat in de Angelsaksische wereld bekend als *gentrification*. Het betekent zoveel als de terugkeer van de *gentry* naar verloederde stadswijken, arbeiderswijken. *Gentry* staat voor 'heertjes', de gegoede klasse, de bobo's die de stad opzoeken. In Nederland spreken ze over het 'Jordaneffect', in Brussel spreekt men wel eens over de 'Verzaveling' of het 'Marolleneffect' van een wijk. In de Angelsaksische literatuur is het niet per se een positieve term. Sven Gatz heeft alvast besloten in de politieke initiatieven die hij in Brussel neemt ook het positieve van deze trend te benadrukken.

Sven Gatz Iets wat zeer sterk in de mode is, is het ombouwen van oude industriële panden tot woningen. Dit kan gebeuren door bouwondernemers die die oude panden opkopen, indelen in grote woningen en zeer duur verkopen. Maar dit kan ook gebeuren door 'collectieven': gewoon een aantal mensen die samen een gebouw opkopen, een vennootschapje opzetten voor de tijd van de verbouwing en zo tegen een redelijke prijs een ruime loft in de stad creëren. Ik ging ervan uit dat deze trend, die spontaan ontstaan is in de stad, heel wat positieve elementen bevat: gegoede mensen vinden hun weg naar de stad en zullen dus ook belastingen betalen in de stad, ze zorgen voor een gezondere sociale mix in

de wijken, want die oude industriële panden staan traditioneel in wijken die door de klassieke autochtone bevolking al jaren geleden verlaten werden. Het is een trend die de overheid niets kost, het is een spontane dynamiek. De overheid hoeft zelf geen grote investeringen in bouwprojecten te doen om in huisvesting voor deze groep te voorzien, die zelf de middelen en de creativiteit heeft om dat op zich te nemen.

De Parti Socialiste bestendigt de vicieuze armoedespiraal in die woonwijken.

Enfin, deze *loftstory* leek me een absolute win-winsituatie voor een stad als Brussel, dus diende ik een voorstel in om dit aan te moedigen via promotiecampagnes en via een trefpunt waar informatie voorhanden zou zijn over mogelijk aan te kopen panden, en juridische informatie over hoe je zoiets aanpakt. Op het eerste gezicht leek iedereen het initiatief om deze vorm van *gentrification* aan te moedigen welgezind. Maar al snel bleek dat er inderdaad ook heel wat kritiek op bestaat, ideologische kritiek naar mijn mening. De *gentrification* zorgt voor een opwaardering van wijken, de prijzen van woningen in die wijken gaan stijgen. De oorspronkelijke armere en vaak allochtone bewoners worden hierdoor uit de wijken verdreven. Tot daar kan ik uiteraard de kritiek volgen. Nooit heb ik beweerd dat mijn bescheiden, zelfs een beetje marginale voorstel om lofts te promoten in de plaats van een sociaal huisvestingsbeleid moest komen. *Gentrification* is een spontaan gegeven. Een goed stadsbeleid moet dit uiteraard bijsturen en moet ervoor zorgen dat er geen totale verdringing, maar een gezonde vermenging ontstaat. Alle instrumenten hiervoor zijn voorhanden, bestemmingsplannen, het sociale huisvestingsbeleid... Wel heb ik problemen met de achterliggende logica. De ps (Parti Socialiste) wilde ook van het loft-initiatief een mogelijk sociaal huisvestingsinitiatief maken. Heel hun denkkader is gericht op de armoedebestrijding, op een armenpolitiek. Door elk huisvestingsbeleid in die armere wijken (sociale woningen bouwen en spontane *gentrification* tegenhouden) als een sociaal huisvestingsbeleid te zien, bestendigen ze de getto's, en bestendigen ze de vicieuze armoedespiraal in die woonwijken. 'Een politiek voor de armen is een arme politiek.' Je moet verder durven denken en ook de voordelen van de sociale mix, van de extra belastinginkomsten voor de gemeenten, de uitstraling van de wijken en de stad willen zien.

Ik denk dat het wel iets links-liberaals heeft om 'klasiek' links ervan te willen overtuigen dat het niet vies of

rechts is om een middenklassebeleid te voeren, om bijvoorbeeld een gunstige fiscale omgeving te creëren, een beleid te voeren gericht op nieuwe stedelingen, *gentry*, bobo's of hoe je ze ook maar wil noemen. Integendeel, dit komt de stad in haar geheel ten goede en dus ook de 'armen'. De stad moet in zekere zin de concurrentie aangaan met het groen. Als je de stad aantrekkelijk wil maken voor de middenklasse dan kan je niet uitsluitend mikken op de persoonlijke motivatie van mensen en de leuke stadssfeer. Het mag niet financieel nadelig zijn om te kiezen voor de stad. Minder ruimte en eigen groen, ik bedoel een eigen tuin, moet gecompenseerd worden, bovendien moet het aanbod aan diensten, kwaliteit van het onderwijs, betrouwbare kinderopvang en dergelijke ook aan de verwachtingen van die middenklasse voldoen. Veel jongeren vinden weer hun weg naar de stad. Maar uit tal van onderzoeken blijkt dat heel wat van die jongeren opnieuw wegtrekken als ze van een huurwoning naar een eigen woning willen gaan, als ze kinderen krijgen (bij gebrek aan opvang gaat men dichter bij familie), wanneer de kinderen naar school moeten of als de kinderen 'ruimte' nodig hebben... Als we aan een stedelijk beleid denken moeten we de schroom laten vallen en ook over die aspecten durven na te denken en niet alleen over de achterstelling. Maar om die kortzichtige 'armenreflex' eruit te krijgen is er nog heel wat overtuigingskracht nodig, vrees ik.

Daar knelt nu juist de schoen, volgens Sven Gatz. Stedenbeleid wordt steeds ingevuld als een beleid dat erop gericht is de problemen in de steden aan te pakken, de achterstelling, verloedering en armoede dus. Nu wordt er gebedeld bij het federale en Vlaamse niveau om geld voor de grootsteden, om stadskankers en achterstelling aan te pakken. Volgens hem moet een stedenbeleid juist de tegenstellingen tussen stad en achterland of platteland aanpakken. Stedenbeleid gaat bovendien over veel meer dan het ontstaan van een nieuw stedelijk elan, bobo's en *gentrification*...

Sven Gatz Een hype is geen beleid. Het nieuwe stedelijke elan, de heropleving van het uitgaansleven in de stadskernen van de Vlaamse grootsteden is leuk. Het enthousiasme van nieuwe stadsbewoners over de kick van het leven in de stad, de advertenties van de Vlaamse overheid met bekende koppen van mensen die bewust voor de stad hebben gekozen, het mag allemaal, het is een golf waarop een stedenbeleid kan meegaan,

Een hype is geen beleid. maar het zijn niet meer dan randgegevens. Het is een beeldvormingsbeleid dat misschien wel wat kan

helpen om de mentaliteit van Vlamingen ten opzichte van de stad wat te wijzigen. Meer niet. Ik wil politiek nadenken over de rol van de stad. Wat is de plaats van een stad, een grootstad in een land. Door de vlucht uit de stad is de stad niet alleen een bepaald soort inwoners kwijtgeraakt, maar ook een deel van haar centrumfunctie voor werken en winkelen. Als we het op zijn beloop laten zullen we beetje bij beetje verder evolueren in de richting van grootsteden die op zichzelf aangewezen zijn, en ook denken dat ze aan zichzelf genoeg hebben.

Zeker in Brussel merk ik die zelfgenoegzaamheid soms: 'We hebben de rest van het land niet nodig.' Zonder eigen fiscaal draagvlak en zonder een gezonde sociale mix vrees ik dat de bestaande 'samenlevingsproblemen', zoals we dit in beleidstermen noemen – eigenlijk gewoon de problemen van criminaliteit, schoolachterstand, werkloosheid bij voornamelijk allochtonen – nog zullen toenemen. De problemen blijven dan misschien wel in de stad, maar de beeldvorming en de opkomst van extreem-recht is een probleem voor iedereen. Ik wil de veiligheidsproblemen niet bagateliseren, maar soms stel ik me toch vragen, bijvoorbeeld als blijkt dat de angst voor vreemdelingen en mogelijke criminaliteit hoger ligt bij mensen die deze verschijnselen alleen van tv kennen, dan bij de bewoners van de grootsteden of de moeilijke wijken. België, of Vlaanderen, moet zich de komende tijd afvragen of het nog langer de grootsteden en

hun problemen als eilandjes in het land wil laten voortbestaan en uitsluitend investeren in het geval van schrijnende sociale misstanden. Dit is het huidige beleid, niet specifiek van deze regering, maar van alle regeringen sinds de jaren zestig.

Ik wil niet terug naar de oude situatie, toen alle welvaart in de steden geconcentreerd was, toen iedereen die wat maatschappelijk aanzien wou hebben in de stad woonde of er op zijn minst een pied-à-terre had. Ik besef ook wel dat die arrogantie van stedelingen tegenover 'de boertjes van den buiten', de 'province' zeggen ze in het Frans, niet het model is waar we naartoe moeten. Die arrogantie is bij sommigen zeker nog aanwezig. Wat ik wil is de fiscale en politieke verhoudingen drastisch wijzigen, om een gezond evenwicht te herstellen en de excessen van de mobiliteit en de vlucht uit de stad bij te sturen. Daarvoor is zeker een andere houding tegenover de stad nodig, maar daarvoor moeten mensen er vooral ook blijvend voor kiezen om in de stad te wonen en moet dit dus voordeliger worden. Ook winkelen in de stad en ondernemen in de stad moet aantrekkelijker worden.

Een deel van de oplossing ligt op het fiscale vlak. De CVP (nu CD&V) had het enkele jaren geleden voortdurend over de discriminatie van gehuwden ten opzichte van ongehuwden op fiscaal vlak. Er is nooit bewust een fiscale maatregel genomen om ongehuwden een voordeel te geven, de oorzaak van de discriminatie lag elders. De – door de CVP uitgedachte – fiscaliteit was gericht op het fiscaal bevoordelen van gezinnen met één inkomen (thuisblijvende moeder, weet u wel...) boven 'moderne' gezinnen met twee inkomens. Alleenstaanden en zeker ongehuwd samenwonden waren een marginaal gegeven. De huidige regering heeft dit rechtgezet en heeft eigenlijk de gehele wetgeving gewoon aangepast aan de huidige werkelijkheid. Wat heeft dit te maken met stedelijke fiscaliteit? Alles! Ook het fiscale

beleid ten aanzien van de steden is totaal achterhaald. Het stamt uit een periode dat onbeperkte mobiliteit aangemoedigd moest worden, dat men overal mocht bouwen en dat de inwoners van de steden verhoudingsgewijs nog rijker en welgestelder waren dan mensen buiten de steden. Het berekenen van het kadastraal inkomen en de woon-werkvergoedingen zijn goede voorbeelden van regelingen die de mensen rechtstreeks voelen. De kadastrale inkomens bijvoorbeeld, de benaming zegt het, zijn een belasting op een potentieel inkomen uit een eigendom. In 1975 heeft men die waarde vastgelegd. Men heeft die vervolgens geïndexeerd, maar men heeft die indexatie nooit herzien. Uiteraard liggen die indexaties veel hoger in de steden, zelfs in de meest verloederde en achtergestelde wijken trouwens. Door het feit dat 'de kadastrale inkomens hoog zijn in de steden, kunnen stedelingen zelden aanspraak maken op voordelen als de verlaagde registratierechten voor huizen met een laag kadastraal inkomen. Ander voorbeeld: om de bouw en vooral de tewerkstelling in de bouw te bevorderen hebben verschillende regeringen een verhoogde renteaftrek voor hypothecaire leningen ingevoerd voor nieuwbouw. In steden is nieuwbouw de uitzondering. Ook dit voordeel ging aan de neus van de stedelingen voorbij.

We moeten niet alleen dringend de huidige kadastrale inkomens aanpassen, maar ook dat we die belasting in twee delen moeten berekenen: enerzijds op basis van de waarde van het eigendom (het comfort, de ruimte...), los van de waarde van de grond en de ligging. Mensen die in de stad kopen leveren in als het gaat om ruimte of om bijvoorbeeld een eigen tuin, in vergelijking met mensen die voor een vergelijkbare prijs buiten de stad wonen. En anderzijds: een berekening op basis van de plaats waar de woning ligt, binnen of buiten een stads- of dorpskern, en eventueel ook rekening houdend met de grootte van de kern. Ook dit is gerechtvaardigd als je ervan uitgaat dat wie buiten een 'kern'

woont de samenleving meer kost aan dienstverlening en dergelijke. Ook wat de woon-werkvergoeding betreft zouden we aanvullende parameters moeten opnemen. Uitsluitend rekening houden met het aantal kilometers is een te enge kostencompenserende gedachte. De woon-werkvergoeding is in een periode waarin we thuiswerken stimuleren, bedrijfsvervoersplannen eisen enzovoorts, niet langer slechts een maatregel om werknemers mobieler te maken bij het zoeken naar werk. Ook de parameter 'wonen in een stads- of dorpskern of erbuiten' zouden we moeten opnemen. Dit is een keuze die mensen zelf maken, maar waarvoor uiteindelijk de samenleving betaalt.

Dit zijn eigenlijk maar voorstellen die net als in het voorbeeld van de fiscale discriminatie tussen gehuwden en ongehuwden, ongewilde scheeftrekkingen uit een ander tijdperk rechtzetten. Uiteraard is fiscaliteit nooit neutraal. Toch is dit nog geen bewuste bevoordeling van de steden. Ik zou dus nog verder willen gaan, nu we het wonen in de stad, zeker als het om de middenklasse gaat, actief willen bevorderen, om zo weer een gemengde bevolking in de steden te krijgen. We zouden zowel op Vlaams als op federaal niveau gebruik kunnen maken van algemene belastingverlagingen, die vooral voordelig zouden moeten zijn voor – in deze volgorde – de grootsteden, de steden in het algemeen en de kleinere kernen.

Het belangrijke aan al deze voorstellen is dat het maatregelen zijn die de mensen direct voelen. Je kan dit dus niet van de ene dag op de andere doorvoeren. Heel wat mensen zouden zich dan benadeeld voelen, omdat ze een huis hebben gebouwd ver buiten de stad, in een periode dat de overheid hen daartoe steeds aangemoedigde. Deze voorstellen zouden geleidelijk aan de situatie weer moeten rechttrekken. Ze zouden een toenemend aantal mensen, die twijfelen over waar ze een huis of appartement zullen kopen of huren, voor de stad moeten doen kiezen.

Voor de algemene financiering van de steden zijn er uiteraard nog andere mogelijkheden. Je kunt mensen een deel van de personenbelasting laten betalen op de plaats waar ze werken en niet alleen daar waar ze wonen. Dit zijn meer afwegingen die thuis horen in een algemeen kader van financiering van de centrumfunctie, van de steden, de grootsteden, de gewesten zelfs, als we aan Brussel denken. Onze federale structuur heeft terecht veel rekening gehouden met de communautaire verhoudingen, maar dit aspect is totaal aan alle staatshervormingen voorbij gegaan.

Sven Gatz pleit voor een 'grootstedelijke staatshervorming'. De grootsteden zijn een beleidsniveau dat ontbreekt in ons federaal bestel en waar dringend een beleid voor ontwikkeld moet worden. Grootsteden hebben autonomie nodig, ze hebben een ander fiscaal regime nodig, ze moeten eigen politieke invloed op het geheel krijgen binnen de federale staatsstructuur, maar anderzijds zijn het geen volledige gewesten of gemeenschappen die op zichzelf kunnen bestaan.

Sven Gatz Het streven naar Vlaamse autonomie, eerst cultureel, vervolgens op tal van andere domeinen is wat mij betreft een succes story. Het heeft dit volledig te danken aan het feit dat een aantal verlichte politici dit streven binnen een federalistisch politiek kader heeft gebracht. Federalisme is een uitzonderlijk flexibel middel om potentiële tegenstellingen en machtsverhoudingen te regelen. Niet alleen als het over 'communautaire' aangelegenheden gaat. Grootsteden als Antwerpen en Gent in Vlaanderen en Luik en Charleroi in Wallonië zijn van een dergelijke omvang dat ze meer zijn dan een gemeente, maar toch minder dan een gewest. Maar ook andere steden, Mechelen, Oostende, enzovoorts, hebben misschien behoefte aan een zekere mate van autonomie. Dit hoeft niet overal op dezelfde manier aangepakt te worden. Niet elke stad heeft behoefte aan evenveel autonomie. De context – financieel

draagvlak, centrumfunctie – verschilt van stad tot stad. Elke stad moet met de Vlaamse gemeenschap en/of de federale regering over autonomie en eigen verantwoordelijkheid kunnen onderhandelen. Iedere stad moet over haar financiering kunnen onderhandelen, bijvoorbeeld over het aandeel van de personenbelasting van de 'pendelaars' dat ten goede komt aan de stad waar ze werken.

De 'grootstedelijke staatshervorming' moet zich niet beperken tot de financiering en een eigen fiscaal beleid door de steden, maar ook ingrijpen in de politieke structuren. Hoe zorgen we ervoor dat de steden goed vertegenwoordigd zijn op alle niveaus? Ik heb al vaak moeten vaststellen dat wanneer er een voorstel vanuit de regering komt in het kader van het stedenbeleid, of het nu gaat over het SIF – nu stedenfonds – of de prijs voor grootstedelijke projecten, het parlement, *tous partis confondus*, de slagkracht van de maatregelen uitholt door ze te versnipperen over zoveel mogelijk kleine stadjes. Iedereen wil een deeltje naar zich toetrekken. De oorspronkelijke voorstellen voor het gemeentefonds, de verdeelsleutels voor het toekennen van middelen aan de gemeenten, werden bespreking na bespreking gewogen en opnieuw gewogen totdat de gunstiger verdeelsleutels voor de grootsteden weer teniet gedaan werden door verdeelsleutels die lan-

delijke gebieden en kleinere centra bevoordelen. De politieke invloed van de steden mag best wat toenemen in de verschillende parlementen. En Brussel? Ik denk dat Brussel eigenlijk het gebrek aan een grootstedelijk tussenniveau nog het best illustreert. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft aangetoond dat het zijn eigen bevoegdheden op tal van vlakken goed gebruikt heeft. Sinds Brussel in 1989

De 'grootstedelijke staatshervorming' moet zich niet beperken tot de financiering en een eigen fiscaal beleid door de steden, maar ook ingrijpen in de politieke structuren.

haar eigen instellingen en bevoegdheden kreeg, hebben Franstaligen en Vlamingen, zonder dat de spanningen ooit helemaal zijn verdwenen, wel werk gemaakt van herwaardering van de stad. Dat Brussel als grootste stad van België met één miljoen inwoners, één Belg op tien, de meest vergaande autonomie heeft is ook niet onlogisch. Maar zelfs dan wordt het elke dag duidelijk dat Brussel als gewest niet leefbaar en beheersbaar is, zoals Vlaanderen of Wallonië dat zijn. De enige manier voor de stad om aan extra middelen te komen, is om hogere dotaties te vragen. Haar marge om eigen fiscale maatregelen te nemen om bijvoorbeeld wonen in de stad te bevorderen is gering. Haar gehele territorium is immers verstedelijkt, zodat verschuivingen daarbinnen zinloos zijn. Brussel blijft de facto afhankelijk. Maar als de regelgeving die negatief uitpakt voor de steden is bijgesteld, worden de grootsteden dan fiscaal aantrekkelijk? Ook dan nog niet, vrees ik.

Maar ik wil ook niet dat Brussel zich afzondert van de rest, ik wil juist de aantrekkelijkheid van Brussel voor de bewoners van haar randgebied vergroten. Dat de mensen uit Vlaams- en Waals-Brabant meer naar Brussel komen om eens te winkelen, te eten, naar de bioscoop te gaan, naar het theater, naar festivals. Dat de stad belangrijker wordt voor de omliggende gebieden.

Daarom ben ik ook zo afkerig van Brusselse initiatieven als het Brussels Manifesto van Dieter Lesage, die een eigen Brusselse gemeenschap koesteren, een soort Brussels atypisch nationalisme. In een tweetalig manifest dat ze over heel Brussel verspreiden, pleiten ze ervoor om de oude communautaire tegenstellingen te vergeten, want die zouden niet meer bestaan in het nieuwe multiculturele Brussel. Ze pleiten voor een Brusselse Gemeenschap en Brusselse autonomie. Het meest lachwekkend vond ik hun stelling dat de politici in Brussel moeten afstappen van hun overtuigingen en zich moeten 'organiseren temidden van de

Brusselse bewegingen, die werkelijk representatief zijn voor de Brusselse gemeenschap'. Vergis u niet, met Brusselse bewegingen bedoelen ze wellicht zichzelf en de vierhonderd mensen die de tekst ondertekenden. Hoe sympathiek een aantal van hun voorstellen ook mogen overkomen, ze lijken een wat marginale variant van de stedelijke arrogantie van de oude bourgeoisie, die vanuit de hoogte op de boerenbuiten neerkeek omdat ze zichzelf als de enige referentie zag. Brussel moet juist openbloeien, zich niet in zichzelf terugtrekken.

Ik hoop dat het begrip 'stedelijke staats hervorming' zijn weg vindt in het politieke debat en dat er een beleid ontwikkeld zal worden om de grootsteden meer invloed op het geheel te geven. Dit zal wellicht een lange strijd worden, maar met de communautaire federalisering van België hebben we ook het nodige geduld opgebracht.

Patrik Vankrunkelsven Sven gaf het aan. Fiscaliteit is nooit neutraal. En een aantal van de voorstellen die hij doet gaat natuurlijk ten koste van mensen die niet in de steden wonen. Ik weet ook wel dat ik dit als burgemeester van het landelijke Laakdal minder vlot verkocht zal krijgen in eigen streek. Maar inderdaad, we hebben lang te weinig aandacht besteed aan de ruimtelijke ordening in Vlaanderen. We hebben onvoldoende nagedacht over de kosten van de vlucht uit de steden, rechtstreeks als je denkt aan infrastructuur en diensten en indirect via de verzuring van de steden. In het groen gaan wonen betekent niet ecologisch verantwoord gaan wonen. Mensen die in de stad wonen leven onbewust veel ecologischer dan mensen erbuiten.

Ecologische kosten liggen er proportioneel, dus per aantal inwoners, beduidend lager. Dit mag ook eens gezegd worden.

Extreem-rechts is een plaag uit de steden. Dat extreem-

rechts zo is kunnen groeien door dat ene thema uit te spelen: de migranten, maar dan wel in talloze variaties – de werkloze migrant, de on-Vlaamse moslimmigrant, de on-democratische migrant, de criminele migrant – dat heeft veel te maken met wat er van onze grootsteden geworden is. Als we de strijd tegen dergelijk denken serieus nemen, moeten we ook het stedenbeleid serieuzer nemen. Zoals Sven het voorstelt is dit grootstedenplan in ieder geval geen vorm van nostalgie, noch een vorm van revanchisme van de steden ten opzichte van het platteland, noch van arrogantie. In tegendeel, het lijkt me een soort ‘New Deal’, een herverdeling van de middelen en de mogelijkheden tussen de grootstad en de landelijke gebieden. Het idee om de oplossing hiervoor in een federaal kader te zien bevalt me bijzonder. Die twee groeiende tegenstellingen, de duidelijk merkbare tegenstelling arme stad versus rijk platteland enerzijds en een mogelijk groeiende tegenstelling tussen de multiculturele en open stad versus het gesloten platteland, waar men eerder afkerig is van multiculturaliteit anderzijds, verdienen een oplossing. De eerste tegenstelling is alvast duidelijk waarneembaar, de tweede is een voorspelling.

Ik heb me zelfs als voorzitter zelden gemengd in het debat van de Vlaamse regering. De financiering van de steden maakte daarop een uitzondering: als ‘plattelandspoliticus’ heb ik erop aangedrongen dat het budget voor de steden geconcentreerd zou worden in de echte grote steden zoals Gent en Antwerpen. Maar op het einde van de rit zagen we de namen van allerlei provinciestadjes opduiken waar je zo de naam van een politicus bij kon denken. Ja, Vlaanderen doet niet alles beter wat het zelf doet en politici blijken vaak nog sterk vanuit hun lokale belang te handelen...